Autor Guste Santini
Utorak, 24 Listopad 2000 14:43

započinje napis uglednog novinara Ratka Boškovića u "Jutarnjem listu" od 24. listopada 2000. godine. Što se je dogodilo? Kako je moguće da kamatne stope nisu pale iako se o njihovom povjesnom smanjenju govori mjesecima. Što je to novo u bankarskom sistemu? Jasno. Ništa se nije dogodilo. Nije se imalo što dogoditi. Sve je poznato. Sve je prepoznatljivo. Nema razloga za uzbunu. Što više i postojeće kamatne stope su niže nego što bi to analitički pristup priznao. Pa onda, o čeumu je riječ?

Kamatna stopa je nagrada za odgođenu potrošnju. Kamatna stopa je cijena likvidnosti u datom trenutku. Kamatna stopa je kriterij investiranja. Sve je to istina. Sve je to samo djelomična istina. U svojoj suštini kamatna stopa je dio viška vrijednosti koji prisvaja novčani kapital u procesu reprodukcije. Ovo važi za vrijeme dok proces reprodukcije funkcionira. Ovo ne važi kada proces reprodukcije ne funkcionira. Proces reprodukcije ne funkcionira kada je odvojena monetarna od realne sfere. Proces reprodukcije ne funkcionira kada simbol ekonomija - nekoliko puta veća svojim opsegom poslovanja - od opsega poslovanja realnog sektora. Stvari iz prošlosti polako, ali sigurno, u kratkom roku postaju sporne bar kada se radi o tranzicijskim zemljama.

Hrvtska je upravo tranzicijska, nerazvijena, itd., zemlja koja nezna kamo, zašto i kako ide. To je javnosti uglavnom poznato. Javnost je sa zadovoljstvom prihvatila vijest da su kamatne stope na silaznoj putanji. Pojedini ekonomisti, primjerice Guste Santini, tim naglascima ne samo da nije vjerovao već ih je sistemski pokušavao osporavati. Javnost ga nije slušala jer to nisu bile dobre vijesti. Ukazivao samo da se kamatne stope ne smanjuju. Godinama sam pokazivao da za smanjenje kamatnih stopa nisu nastupili nužni uvjeti. Troškovna i strukturna inflacija su razlog zašto kamatne stope ne slijede želje vladajućih - današnjih i jučerašnjih - čelnika.

Na kamatne stope svakao djeluju kreditni rizici (nazovimo ih ekonomskim rizicima jer ih tako implicite uvodimo u proces reprodukcije), politički rizici i konačno troškovi samog trgovca novcem (poslovna banka u našem slučaju). Kreditni rizici su svakako najznačajniji i kao što znamo raste broj sudskih sporova, što, drugim rječima, znači da naplativnost potraživanja postaje sve dugoročnija. Potvrđuje se tvrdnja nekih bankarskih stručnja koji tvrde da su, u našim uvjetima, kratkoročni krediti vrlo dugoročni i vrlo teško naplativi. Ovo znači da su značajni rizici na relaciji vjerovnik - dužnik. To se odista i događa. Istine radi to je dio nasljedstva iz prethodnog samoupravnog sustava koji je njegov sljedbenik (HDZ) uspješno koristio kako bi Hrvatska bila "gospodarsko" čudo. Današnja vlast osim programskih izjava nje još promjenila osnovni trend.

Paralelni sistem koji se zove centralna banka prepisuje rješenja iz inozemstva transplatira ih; domaće banke se nalaze u ozbiljnim poteškoćama. U tome ne vide, današnja i prethodna vlast, namjerno ili nenamjerno učinke ukupne te i takve politike. Banke idu u stečaj. Sretnije se restrukturiraju. Sve je to javnosti poznata priča.

Posljedica te i takve politke je povećan oprez banaka u plasmanima privredi. Kamatne stope postaju niske ali nema plasmana. Ostaje tek poneki kredit građanima ali uz "primjerenu" kamatnu stopu. Zašto sam to stavio pod znak navoda. Jednostavno zato jer privredi treba dodatna likvidnost i poslovne banke imaju višak likvidnosti ali nema plasmana poslovnih banaka privredi. Danas neznamo koja je to ravnotežna kamatna stopa - čak ni u pojmovima opće

ravnoteže - da ne spominjem složenije uvjete određivanja ravnotežne kamatne stope.

Ponavljam internacionalizacija poslovnih banaka znači postpuno odvajanje bankarskog sistema od procesa reprodukcije i nema razloga osim kvantitativnim intervencijama (centralne banke) da se povećaju plasamni privredi ukoliko izostanu garancije države. Hrvatska nema svog bankarskog sistema. Kuna je u hrvatskoj tek sredstvo razmjene i ne vrši ostale funkcije novca. Situacija je drastična. U zadnjem broju Fokusa ugledan stručnjak Dragutin Bohuš je rekao: "Tržišne zemlje kao što je Austrija, postaje u takvim procesima (globalizacije op. G.S.) pretijesno i ne bi bilo pošteno kad bi se reklo da dolaze iz čiste ljubavi prema Hrvtskoj, Sloveniji ili Italiji." (Fokus, br. 23. str. 20.). Ovom nije potreban nakakav komentar ova rečenica ima u sebi dijagnozu i prognozu razvoja bankarstva u hrvatskoj. Ovo je vidljivo jer ističe: "Dioničari su u banke uložili novac kako bi dobili povrat kapitala što je moguće veći i ocjenjuju da je taj povrat moguće uvrećati u nekoj drugoj zemlji gdje njihove banke nisu domicilne." Ove vrlo argumentirane i uvjerljive izjave nije potrebno komentirati jer bi komentar, po mome mišljenju, samo umanjio značaj izrečenog.

Prema tome, ništa se nije dogodilo da se kamate smanje. Kretanje cijena upozorava da bi se kamatne stope, uslijed, inflacijskih očekivanja mogle povečati. Restriktivna politika HNB će također povećavati kamatne stope. Teško je reći u netransparentnom sistemu - kao što je to hrvatski - koja je odista ravnotežna kamatna stopa. Ekonomisti se spore oko svih relevantnih veličina koje određuju kamatne stope pa je jasno da jednoznačanog odgovora nema. Vrijeme će prosuditi koji je pristup bio ispravan. U svakom slučaju cijenu će, kao uvjek platiti, najsiromašniji. Monetarna i kreditna politka je uvijek bila nepravedna prema siromašnima i to je dio priče koji nitko nije do sada promjenio.